Ч. 45. почтову належність оплачено гуртом. Львів, второк 26. грудня 1922. Рік XXIV.

СВОБОДА

Виходить щоденно рано.

РЕДАКЦІЯ И АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок 10., II. пов.

Конто почт. щад. 143.322.

Адр. тел.: „Свобода“ Львів.

Нач. Редактор приймає від 10—11 год. передпол.

Рукописів редакція не звертає.

ПЕРЕДПЛАТА

Місячно в краю 3999 Мп.

ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 дол., Франції, Голяндії, Бельгії 10 фр. фр., Італії 10 лірів, Німеччині 5000 п. марок, Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. корон, Румунія 50 лей, Болгарії 50 левів, Австрії 5.000 мп. Зміна адреси 100 мп.

В справі оголошень звертатися до Адміністрації.

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА **150 Мп.**

Видає: ВИДАВНИЧА СПІЛКА „ДІЛО“.

Підвишка передплати.

В останньому тижні друк ґазети підскочив о 33%, а ціна паперу майже о 50%. Зріст дорожнечі приневолює нас з днем 1. січня 1923. піднести висоту передплати на 5.000 мп. місячно, а ціну одного примірника на 200 мп.

АДМІНІСТРАЦІЯ.

Львів, 25. грудня 1922.

Проблема не до розвязки. Дебати на льозанській конференції в останні дні знову поставили на порядок денний ту проблему, яку керуючі европейські чинники після довгих даремних спроб її розвязати здали були до архіву — проблему національних меншостей.

Дебати над цією проблемою знов дали ті самі наслідки, які давали вони кожен раз, коли порушувано серед політичних кол цю справу: гарні промови, привабливі проєкти, великих слів велику сила й жадних реальних наслідків, жадних позитивних результатів.

Від часів великої европейської війни питання про недержавні національности, про національні меншости, стоїть на черзі політичного дня Европи. Елементарна сила національної стихії, сила національного руху, що в звязку з подіями великої війни виявився скрізь з несподіваною для керуючих політичних кол інтензивністю, примусила звернути загальну увагу на справу недержавних національностей. Повинні були звернути увагу на це питання й ті, які в своїй попередній політичній роботі й діяльности стояли на ґрунті повного іґнорування цієї проблеми. На протязі кількох років то зачинаючи то збільшуючись провадяться з ріжних приводів в ріжних випадках в ріжних комбінаціях безконечні розмови про національні меншости. І розмови ці весь час мають своїм результатом повну відсутність яких небудь реальних наслідків. Справа та не доходить до конкретного вирішення, чи коли доходить, приняті положення й постанови залишаються на папері й не переводяться в життя.

А національним меншостям, недержавним національностям, про яких провадиться стільки розмов, про яких виявляється стільки турбот, розуміється, не стає лекше від того, що про них так багато говорять. Загалом беручи можна сказати, що їх становище в теперішні часи лише погіршало, що тоді коли говорено про національні меншости меньше, їм жилось ліпше. Загальне пониження почуття права, яке виникло в результаті війни в цілій Европі, відбилось на становищі національних меншостей дуже болюче, ускладнило й погіршило їхню ситуацію. Таким чином справа полагодження становища національних меншостей з боку керуючих европейських чинників має дуже малі позитивні вигляди на розвязання. хоч для національних груп, заінтересованих в ній безпосередно, вона являється надзвичайно пекучою й болючою. Бо, очевидно, той радикальний проєкт розвязання справи національних меншостей, який запропонував представник Туреччини для Вірмен — виселення Вірмен на якусь нову територію, деб вони стали більшістю — при всьому свойому радикалізмі грішить тим, що в здійснення його не вірить навіть сам його ініціятор. А проєктів, які би задовольнили й недержавні національности й мали би шанси до дійсного переведення в життя ні, один з керуючих европейських політичних чинників досі ще не висунув.

При цій ситуації для національних меншостей лишається один вихід: не надіючися на сильних світу сього, у першу чергу покладатись на свої власні сили Власною орґанізацією, власною роботою, напруженням своїх власних, національних сил мусять створити національні меншости ту потугу, яка могла би бути протиставлена націям-гнобителям, націям панам. Цей шлях, хоч й являється він, може за довгим й за тяжким, є проте єдино реальним. Бо надії на когось третього, що прийде й розсудить, прийде й поліпшить становище даної пригніченої національної групи, викликаючи у неї певну апатію й оспалість, приглишуючи енерґію до боротьби на ґрунті місцевих обставин, в останнім рахунку можуть спричинитись лише до погіршення становища пригніченої національної меншости. А життя з своїми невмолимими законами продовжує свідчити ясно, виразно й недвозначно: право здобувається тільки боротьбою і в боротьбі.

З політичної хроніки.

(Льозанська конференція — Льондонські наради. — Політичні процеси. — Ірляндська конституція.)

(Докінчення.)

Політичні процеси.

В днях 12—14-го грудня вівся в Берліні, перед лавою присяжних суддів, процес проти напасників на відомого публіциста Максиміляна Гардена recte Ізидора Вітковского, довголітнього видавця-редактора пок. журнальчика Die Zukunft. Головний винуватець, що в літі тяжко побив був Гардена (акт обвинувачення вказує, що з наміром убити його) спасся біґством; суджені були тільки два посередні учасники атентату з Ганноверу, які й покарані були вязницею на 4 р. 9 м. та 2 р. 9 м. Атентат був зааранжований, як на розправі було стверджено, якоюсь близче невідомою тайною орґанізацією з осідком у Мюнхені, з мотивів чисто політичних: Гарден, хрещений Жид, вибирався був в Америку на політичні відчити і се треба було припинити.

Засуд викликав в одної частини преси сильне незадоволення, як буцімто занадто ласкавий, та жаль, що ся справа опинилася перед такою демократичною інституцією як суд присяжних, а не перед виїмковим трибуналом, зложеним з несуддів, на основі відомого надзвичайного закона про охорону демократичної республики, перепертого урядом в літі по смерти Ратенауа. Таке становище тут не дивує нікого, бо воно дійсно так складається, що передумовою успішної охорони республики мусить бути охорона теперішнього становища одної меншости, яка має повну губу демократичних фраз та дуже не любить демократичних присяжних. Я не беруся подавати голосу про те, чи замішані в справу нападу на Гардена два молодики одержали за велику чи за малу кару; можу натомісць упевнити, що сам Гарден, слуханий на розправі в подвійній ролі, як свідок і як приватний обвинитель, викликав враження дуже і дуже неприємне: своєю претенсійністю, своєю ароґанцією і своєю ненавистю до підсудних, з якими немав жадного прямого діла. А вже добив його один з оборонців виявляючи, що Гарден до війни був одним із найскаженійших Kriegshetzer-ів, що війну привитав він як верх щастя, а скоро потім не мав міри у величенню ворогів й у плюгавленню „рідного“ краю перед ними... Всетаки буква закону веліла покарати змовників на цілість особи Гардена.

Процес сей — останній в цілій низці політичних процесів, які пересунулися в Німеччині протягом сього року; проти Яґова (учасника замаху Каппа), проти учасників змови на Ерцберґера (убийці втекли); Ратенауа (убийці скінчили самогубством), проти напасників на Шайдемана й ин. Останні процеси велися вже перед виїмковим трибуналом для охорони республики. Кождий з них ділив німецьке громадянство на два непримирно-ворожі обози, при чому пануюча сторона не мала ніколи стриму у мстивости і ворожнечі до німецького національного минулого. І засуди випадали звичайно по її бажанням, окрім тих одначе, які велися в Баварії, з окрема процеси Ференбаха і тов.

Ференбах, секретар колишнього баварського диктатора, пок. Айзнера з 1919/20 (оба з Орієнту), мав сього року два процеси у Мюнхені перед (яка ж іронія долі!) Volksgericht-ом, інституцією створеною Айзнером в горячих днях революції, задержаною одначе й досі. Першим разом він виправдувався за піднятий проти нього закид у фальшуванню, в купі з Айзнером, дипльоматичних актів про ґенезу війни, ad usum Парижа. Обвинувачений запропонував доказ правди і... перевів його бездоганно; Ференбах старався спасти себе заявами каяття в помилці. Та недавно впало на нього гірше нещастя. У жовтні п. р. станув він з двома товаришами журналістами (всі того самого роду) перед таким самим людовим судом як обвинувачений за головну зраду, поповнену платними доносами до антантських представників на національний рух у Баварії. Всі були засуджені на високі вязничі кари. Одначе з приводу сього засуду відома частина преси підняла, чи радше скріпила систематичну кампанію проти баварської „реакції“, домагаючися негайної ревізії справи баварських „Драйфусів“.

Як бачимо, Німеччині мабуть лекше прийдеться сконсолідуватися матеріяльно, ніж морально.

Ірляндська конституція.

В самий роковий день ірійсько-англійського мира (6. XII.) новий англійський парлямент ухвалив і король оповістив закон, силою котрого упорядковано остаточно державно-правне становище Вільної Ірійської Держави в межах загально-британської федерації. Ірляндія дістала статут домінії, на зразок Канади, якого основи положені були 6-го грудня 1921 в Льондоні і дотеперішній провізоричній стан замінився дефінітивним. Близші відомости про се дає моя стаття „Ірійська держава“, у збірці „Під колесами історії“ (Бібліотека Українського Слова ч. 15), тому не стану пригадувати сих основ й обмежуся до кількох загальних думок.

У нас ірійська справа була завсіди і є тепер популярна. Ми любимо говорити і писати про анальоґічні становища Ірляндії й України (з окрема Галичини), й ірійські методи боротьби називаємо вразковими і придатними в нашій потребі, натомісць мало думаємо про те, що нас ріжнить від Ірійців та що в сих їхніх окремішностях достойне уваги і наслідування. Ось так не слід аабувати про величезну ріжницю в ґеографічнім становищі. Воно дає Ірійцям безпосередній контакт з величезною, богатою і дуже впливовою еміґрацією в Америці, і таксамо можливість звязків з усіми суперниками Англії, як колись з Еспанією, недавно з Німеччиною, а тепер із Францією. Далі Ірійці мають у своїх руках не тільки села, а й важні міста. Вкінці симпатії всього католицького світа в боротьбі з іновірними наїзниками... Все те дає Ірійцям висшість над Українцями, одначе в сьому напрям

Пр. 478/22. В Імени Річипосполитої Польської! Суд окружний карний яко Трибунал пресовий у Львові рішив на внесок Прокураторії Державної, що зміст часописи „Свобода“ число 32. з дня 8. XII. 1922. в артикулах під заголовками: 1) „Слова полова“ а) в уступах від слів: „Нашим“, до „Галичини“, б) в уступі від слів: „Уступимо“, до слів „рекрута“; 2) „Преса“ а) в уступі від слів: „Сталося“, до слів „Галичини“. б) між словами „кар“, а „під покровом“; 3) Новинки — „Золотий інтерес“ а) в уступі між словами: „приступив“, а „з більшим капіталом“ містить в собі єство ad 1) а) б), 2) а) злочину з §. 65а) з. к., ad 2) б) провини з § 300 з. к., ad 3) а) провини з арт. 3. з 17. XII. 62. Ч. 8/63 узнав доконану в дни 7. грудня 1922 р. конфіскату за оправдану і зарядив знищення цілого накладу і видав по думці § 493. процедури карної заказ дальшого розширювання того друкового письма. Заразом видав наказ відвічальному редакторов тої часописі, щоби се рішення помістив безплатно в найблизшім числі і то на першій стороні. Невиконання того наказу потягає за собою наслідки предвиджені в § 21 зак. друк. з 17. грудня 1862 Д. п. д. № 6 ех 1863, а іменно засудження за переступство на гривну до 400 Мп. — Львів, дня 8. грудня 1922.

(Підпис нечиткий.)

ми бевраднi і наслідувати їх не можемо, хоч би й хотіли, а в кождім разі не зараз. Та є ще инші цікаві прикмети ірійського руху.

Поперед усього, ірійський рух на-скрізь консервативний. Там ніхто, а в кождім раві мало хто, не змагає до того, чого досі не було, а що має спасти націю; навпаки, там ішла безупинна боротьба за привернення минулого, ранійших прав, колишньої державної самостійности, навіть за воскресення завмерлої вже мови. Там велика земельна власність також у чужинецьких руках, одначе ніхто в Ірійців не зїхав з глуздів. щоб за приміром Української Центральної Ради або Директорії проголошувати земельний комунізм. Навіть домагання републиканського устрою було тільки тактичним гаслом для тих, які бажалиб зірвати всяку навіть номінальну звязь із В. Британією, а ніколи безоглядною ціллю, самою для себе. Так само роля церкви і становище духовенства в Ірляндії і на Україні — се щось таке, чого годі ставити одно побіч одного.

Далі, Ірійці політичні реалісти, не романтики. По довгих досвідах і невдачах вони навчилися того політичного секрету, який знає, коли починати боротьбу, як довго її вести і коли кінчити; миритися навіть тоді, коли її повна ціль національних змагань ще не здобута, і достаточно скоро, щоб не втратити здобутих уже позицій, не знайтися в гірших обставинах і не бути зданим на ласку-неласку противника. І вона заключила минулого року мир на компромісових умовах.

Вкінці, Ірійці виробилися на справжніх державників, а перестали бути анархічним елементом. Колись вони були ним мало менше від Українців. Сьогодні видко, що вони навчилися дечого від своїх панів, Англійці також, до більш-менш кінця XVI в., мали чимало анархічних інстинктів і не були ще справжньою нацією; згодом вони стали нею і то зразковою, якої перед ними в історії, а в кождому разі після Римлян, не було й нема. А знаєте, яким способом дійшли вони до сьогоуспіху? Вязницями, шибеницями і кровю тих, що стояли на перепоні консолідації національного життя. Тому ніщо так не ворожить кращої будушини Ірляндії, як та енергія, з якою ірійське провізоричне правительство підняло боротьбу з непримиримою опозицією під проводом „президента ірійської републики" Де Валери, демагога чистої води, родом не-Ірійця навіть, а Еспанця з Америки. Ірійський уряд не тільки зламав безпощадно (без помочі Англії!) повстання революційної армії, а й не здержується перед карою смерти на найвизначнійших заступниках опозиції, коли сі тільки попадуть у конфлікт з правом. Так ось 24 падолиста м. ин. був сказаний на смерть один з лідерів републиканців Ерскін Чалдерс за те тільки, що при арештованім знайдено заборонену зброю. Де-Валера скрився благорозумно.

Так, родини кождої нації завсіди болючі, а хрестини кріваві.

С. Томашівський.

З польських справ.

Наглі суди в Варшаві.

З розпорядження през. мін. Сікорського на мурах Варшави появилися оголошення наглих судів для столиці Річипосполитої, яким підлягатиме ряд злочинів. За тяжкі злочини грозитиме кара смерти, за лекцій тюрма від 8 літ аж до доживотної.

Зміни в кабінеті.

Говорять, що в найблившім часі міністер закордонних справ верне назад на свій давний пост польського посла в Букарешті, а міністер публичних робіт Лопушаньскі цілком покине участь у політичному життю. Оба покинуті пости будуть обсаджені ще перед утворенням нового кабінету, опертого на парляментарній більшости.

Жиди і президент Войцеховскі.

В інтервю співробітника варшавського сіоністичного „Моменту" заявив провідник східно-галицьких сіоністичних послів д-р Л. Райх ось-що: „З тяжким серцем віддали Жиди свої голоси на кандидата, поставленого лівицею. П Войцеховскі не заховувався цілком обєктивно супроти Жидів тоді, коли був міністром внутрішних справ. Пригадую собі, що коли я інтервенїював у п. Войцеховского в одній справі по його повороті з Парижа і підчас розмови торкнувся проблєми версальського трактату про національні меншости, мін. Войцеховскі відповів, що Польща ніколи не признає цього трактату, бо польські делегати на конференцію підписали трактат про національні меншости не цілком добровільно. Та все-ж оцей трактат опубліковано в Польщі, він теж є правдивою підставою демократичної влади. Тому віримо, що през. Войцеховскі справді зрозуміє сучасне положення та зміни, які з того часу відбулися майже у всіх ділянках політичного й державного життя. З окрема по останніх трагічних подіях він мусітиме прийти до переконання, що підкопування законів і життя атмосфери ненавистю проти цеї, чи иншої частини населення мусить шкодити всій державі. Ми голосували спільно з цілою соймовою лівицею, бо були того погляду, що йде про нову боротьбу проти реакції, яка всіх засобів ужиє, щоб вибрати свого кандидата національного шовінізму. Надіємося, що наша поміч дана лівиці при виборі її кандидата на найвищий пост Річипосполитої ясно викаже її, що необхідно треба признати повну рівноправність для жидівського населення".

Богослуження в жидівській синагозі для вшанування памяти президента Нарутовіча.

„Хвиля" доносить: В пятницю відбулося в жидівській синагозі у Львові богослуження для вшанування памяти през. Нарутовіча. В битком набитій святині явилися представники властей м. и. заступник воєводи радн. Шультіс, репрезентант дирекції поліції радн. Крайнер, президент міста Найман і багато старшин в заступництві військових властей. Були теж жидівські сенатори й посли присутні у Львові, президія сіоністичної екзекутиви і представництво кагалу. По відправленню молитв рабін д-р Ґутман виголосив проповідь, в якій представив постать убитого президента і висказав глибокий жаль жидівського населення з приводу його смерти.

Майже рівночасно відбувалося заупокійне богослуження в рим. кат. катедрі, на якому були найвисші представники місцевої польської влади м. и. воєвода Ґрабовскі, директор поліції Райнлендер і и.

Золото для Польщі.

А. В. доносить із Відня ПККП. одержала сьогодні при розділі золота Австро-угорського банку пайку, яка припадає на Польщу в висоті 7,300.000 золота корон, які рівняються 24 міліонам польських марок.

Сума вплачених податків у Польщі.

А. В. доносить із Варшави: Від 1. січня до 31. жовтня вплинуло до державних кас безпосередного податку 94.659,290.000 мп., з чого на надзвичайну данину припадає 71,188,580.000 мп.

Документ ганьби і злочину.

„Двеннік людови" доносить під повисшим наголовком: Редакція „Курієра Поранного" отримала лист, який доказує, що всупереч заявам „Хієни" буцім-то варшавські демонстрації проти прэз. Нарутовича були інстинктовним і самочинним відрухом маси, оті заворушення на ділі були заінсценізовані самою „Хієною" цілком свідомо. В листі заявляє студент Єжи Залєвскі: „10. ц. м. о 10. у вечері зачіпила мене на вулиці якась незнана особа в студентській шапці і повідомила мене про студентське віче, яке в льокали „Розвою" має відбутися в справі „недопущення п. Нарутовича до присяги". Негайно пішов я туди з товаришами. Віче отворив посол Димовскі більш-менш ось як: „Ходить о те, щоб п. Нарутовича, вибраного всупереч волі більшости населення не допустити до присяги. Нарутович без сумніву уступив би, коли-б не те, що не дозволює йому масонерія й жидівство, від яких він залежить. Якщо далі буде впертий, — треба буде не допустити його до присяги. Тому посли правиці не будуть присутні в соймі підчас акту присяги. Щоб одначе з причини браку законно означеного числа членів Народні Збори не могли відбутися, треба, щоб рівночасно не була там принайменше часть послів лівиці. На завтра приготовлюється величезна маніфестація, елементарний відрух здорово думаючої части суспільности. Академічна молодь повинна зорганізувати цей відрух, покермувати юрбою, поінформувати її про положення і витворити відповідний настрій окликами, неприхильними для лівиці та ентувіястичними привітами для кождого посла правиці. Нарутовіч імовірно виїде з Бельведеру. Задержати його буде труднійше, бо конвоюватимуть його шволєжери, а небажана була-б військова інтервенція. Ми преців любимо наше військо, а одна-друга грудка снігу кинена в бік Нарутовіча може викликати необчислимі наслідки. Поведення юрби повинно переконати Нарутовіча, що його президентура неможлива. Накази, що робити, дістанете від нас. Наші посли будуть тут радити без перерви". Потім на чергу прийшли наради про технічну організацію акції. Промовляв теж якийсь незнаний мені посол, який заявив: „або негайно організуємося, або ніщо не робимо — або є чим, або його немає". Вибрано президію, зголошено лісту сотників і десятників, які мали проводити присутними, поділеними на десятки й попризначуваними на ріжні місця Варшави. Президія мала увійти в порозуміння зі Союзами Галєрчиків і Довбурчиків".

Лист оцей є контрасиґнований двома другими свідками, те-ж студентами.

„Хієна" вважає душегубство през. Нарутовіча за діло Провидіння!

Під таким наголовком подає варшавський „Роботнік" ось які голоси „хієнської" преси з провінції; Познанський „Постемп", пише: „Божий палець. Факт убивства зробив велике враження на варшавськім „люді". В чині неодвічального божевільного він бачить Божий палець, заявляючи, що зложення присяги людиною безвірною було кривоприсягою, за яку мусіла наступити кара".

„Дзєннік Познаньскі" заявляє: „Цей факт без сумніву буде означати кінець одного розділу трагічної боротьби о „народову перемоґу". „Глос любельскі" пише: „Більшість Поляків, вихована в засадах віри наших батьків приняла це великого й далекосяглого державного значіння нещастя „народове" за діло Провидіння. Для нас Поляків, на яких очах станула наша самостійна держава, які перечили Чудо над Вислою — для нас сумнівів з того боку немає".

„Страшний ото-ж злочин" — пише далі „Роботнік" — „нашу ганьбу для нас і в обличі світа всього „Хієна" називає ділом провидіння і „дорогою до „народової перемоги".

Німецька преса про вибір президента Войцеховского.

„Берлінер Таґеблят" пише: Вислід вибору нового президента означує очевидну поразку націоналістичної правиці, яка пізнала, що навіть терором не в силі осягнути своїх цілей.

„Берлінер Бервен Курієр" пише: Вибором Войцеховского Польща доказала, що для неї починається новий період остаточної консолідації. Демократія й засади законности перемогли на цілій лінії. Ходить тільки о те, чи внутрішні умови дадуть ґен. Сікорскому на практиці виконати його програму.

„Форвертс" каже: Реакція має виразний доказ, що армія й суспільність стоять не по боці Галєра й ендеції, але по стороні Пілсудского й Сікорского. Новий президент є визначною і сильною індивідуальністю.

Велика Україна.

Україна і Польща.

На останньому, сьомому, всеукраїнському зїзді совітів, який сими днями закінчився в Харкові, делеґатом Поділля комуністом Порайко була внесена інтерпеляція до совітського уряду, яка торкалась взаємовідносин між Польщею і Україною. Інтерпеляція вказувала на те, що Польща на підставі рижського трактату мусіла зліквідувати всі ворожі совітам організації, а фактично вона їх не тільки не зліквідувала, але навпаки вони мають піддержку польського ґенерального штабу. Інтерпеляція закидала польському урядови перебування на польській території Махна й приняття повстанчого відділу Гальчевського, проводирів якого польський уряд не тільки не згодився видати совітам, а навпаки допоміг їм повернутись на українську територію. Від імени совітського уряду відповідав на інтерпеляцію Фрунзе, який заявив, що вказані в інтерпеляції факти істнують, що вони не можуть спричинитись до зближення відносин з Польщею й що відповідні кроки політичного характеру для вияснення їх вже зроблені. На ноту совітського уряду, послану до Варшави, відповіди нема. Очевидно, сказав Фрунзе, ми будемо примушені звернутись до польського уряду у друге особливо в звязку з тим, що одержані відомости, що повстанчий відділ, який був перейшов польський кордон, тепер знову вернув на українську територію під проводом отамана Лісового. Свою промову Фрунзе закінчив запевненням, що совітський уряд уживе всіх заходів для оборони інтересів совітів. Під час промови Фрунзе в салі серед делеґатів лунали оклики: „ганьба польському урядови".

Привитання Леніна всеукраїнському зїзду совітів.

Всеукраїнському зїзду совітів Ленін по радіо надіслав своє привитання, в якому говорить, що одним з найважнійших питань, поставлених на розвязання зїзду, є питання про обєднання републик, бо від правильного рішення його залежить дальша організація державного апарату. Друге питання, на яке зїзд мусить звернути увагу, це питання про важку промисловість. Піднесення продуктивности Донецького водозбору, нафтової й металюрґічної промисловости повинно бути основним завданням всього господарства, на розвязання якого повинні бути ужиті всі зусилля.

З Волині.

Заборона ялинки.

В чисто українському селі Курниця Велика, на Берестейщині — школа польська. Управитель школи, на жаданнях батьків дітвори влаштувати Різдвом ялинку з виконанням де-яких точок в українській мові, вдався до шкільного інспекторату за дозволом. Та інспектор п. Крушевскі заборонив це, мовляв: „w żadnym razie“...

Заз'хання „Хеци“.

Що з Волині не пройшов ані один Поляк до сойму чи сенату, воно не дає їм спокою. Чи то судовою дорогою, чи то через „obywatelstwo“ силкуються вони усунути послів-Українців. Заквестіоновані: посол Козубський, що без перерви мешкає на Волині. Він, Козубський, є власником досить значної родинної земельної посілости, був з виборів (до заняття Поляками Волині) й Головою Думи міста Кременця, й головою Повітового Земства й почесним мировим судією. Отже має всі ознаки тієї приналежности до громадянства Волині. Дальше: Василь Комаревич з діда-прадіда є громадянин Волині; а з 13. лютого 1919. року з вибору Народнього Зібрання Луцького Повітового Земства й будучи затверджений луцьким окружним судом, повнить обовязки мирового судді в в Цумані, луцького повіту. На тому становищі остає він і при польській владі аж до 20. травня 1920. року. Пізнійше Комаревич займає посаду учителя „паньствової“ школи. Отже теж має всі ознаки громадянина Волині!

Мимо всього того обидва вони враз з Підгірським, Пироговим і Чучмаєм мають бути видалені з сойму, через те, що всі вони не є „obywatele“.

Ревізії, арешти, тюрма.

Ревізія в Жовкві.

23. X. 1922 в понеділок о три чверти на другу прийшли до забудовань монастиря 2 польські жандарми жовківські під командою — команданта станиці Сервацкого — в асисті відділу війська 6 п. кінних стрільців, з ними один рітмайстер, один поручник і підпоручник і фельдфебель. Всіх до 50 людей. Всі отці і братя мали зійтися до одної салі, з одним священиком (о. Нищий) пішли на стрих, опісля переглядали хати — чию хату переглядали сего кликали тоді зі салі. Переглядали книжки, письма, записки, листи, шафи, ліжка розкидали, до печі заглядали чи що перед хвилею не спалено, переглядали церков, пивницю, опісля пішли до друкарні, переплетні, бібліотеки. За цей час всі були в салі, а військо само бушувало по монастирі. Кого застали в границях забудовань монастирських цей не міг вийти, нікого не впускали, навіть друкарських робітників, щойно по довших наляганях впустили. Коло пів до 5 прийшли знова всі (старшини і командант жандармерії) до салі, командант лишив військо в монастирі, а сам з військовими старшинами пішов на жандармерію, Отці і Братя мали чекати на децизію разом зібрані в одній салі, під охороною війська. О год. пів до 6. прийшов сержант, стягнув військо і заявив, що все вже скінчено. Військо і жандармерія забрала зі собою і арештувала Федора Сташинського, що працює при видавництві і в бібліотеці, по двох днях його випущено на волю за порукою (написано заяву, що монастир ручить 1.000.000 (одним міліоном) що на кожде візвання властей він ставиться.

По скінченій ревізії по яких 20 мінутах около три чверти на 6 вибух огонь на фільварку. Згоріла одна стодола. В ній було сіно, солома, гречка і півтора копи вівса (власности СС. Служебниць). Завдяки сильній акції війська не допущено, щоби вогонь поширився на прочі будинки фільварку.

Тоді, коли була ревізія в монастирі, відбувалася вона в цілім місті, та при тім були арештування. Що до огню цікаві поголоски ходили по місті між Поляками, що то Василіяне самі підпалили, бо боялися ревізії на фільварку. Там мала бути амуніція, кріси, замагазиновані відозви і пр. — небезпечне. Дивне лише, що нікого вибухи (!) ті не вбили, чи поранили, а один хлопець Поляк зауважав від залізничої стації, як утікав хтось в сторону ліса по вибуху огню, і то присхло, за підпалячом ніхто не питав — не шукав.

Лист з Югославії.

Справа національної єдности С. Х. С.

Нинішна Югославія повстала під гаслом нац. єдности Словінців, Хорватів, Сербів (С. Х. С.). Проголошено було, що ті три славянські народи се мовляв одна нація, що нема і не повинно бути (!) ріжниці між Сербом, Хорватом і Словінцем та що лише вороги їх так поділили*). По засаді самоозначення народів „Югославяне“ утворюють з кінцем війни в осени 1918 р. на землях заселених тими трьома народами одну державу, котра би послідовно мала зватися Югославія, але в нещасній „відовденській“ конституції охрещено її „хемічною формулою“: Королівство С. Х. С.

І здавалось Югославянам, що все піде щасливо, що „єдиний югославянський нарід“ зажиє щасливо у своїй власній державі. Та не так сталось, як мріяли ідеалісти, політики і публіцисти 1918 р. Показалося, що головна підвалина нової державної будови — нац. єдність С. Х. С. — не так певна і солідна як здавалося 1918 р. при заснуванню держави. Насамперед народні маси у всіх трьох народів не приняли тої єдности, не відчували її потреби, ставилися до неї байдуже, а де далі навіть ворожо. А врешті показалося, що мимо шумних фраз про єдність і братерство трьох народів зі сторони Сербів, переважаюча більшість сербських політичних кругів в ту єдність ніколи не вірила; її навіть не бажала (прим. найбільша сербська партія радикальня з її лідером відомим Мик. Пашічем). Ті Серби приняли гасло про „югосл. нац. єдність“ лише як добрий гачок, на котрий можна найлекше зловити Хорватів і Словенців з б. австр. монархії і ними в легкий спосіб заволодіти. І справді „пригани“ (так звуть Серби зі старої, державної Сербії Хорватів і Словінців з б. монархії, бо вони „пріко“ Сави (по тамтім боці Сави) з великим захопленням проголосили в осени 1918 р. злуку південносл. країв бувшої монархії зі старим сербським королівством в в одну державу І здавалося, що все було довершено на загальне вдоволення всіх.

Та проминули святочні хвилі, а консолідація держави стрічає важкі перепони.

Внутрішне консолідування держави, котра щойно повстала з трьох народів, котрі доси жили окремо кождий своїм життям не дбаючи один про другого, маючи кождий свої історичні традиції, свою культуру, своєрідну тисячлітною історією сформовану духовість — консолідування такої держави, котра ще до того хоче мати як свій фундамент ідеально придуману „єдність“ тих трьох національних одиниць, вимагає великого такту і сприту.

Сказано вже, що більшість Сербів приняли ідею „нац. єдности“ лише на зверх і тимчасово, а на увазі все мали виключно сербський нарід і його інтереси. Давно вони мріяли про „Велику Сербію“ і ось їх мрії мали сповнитись під плащем „югославянства“ чи там офіціяльного королівства СХС. Тому зараз в початку стали виявлятись асиміляторські тенденції Сербів. Хоча в першім міністерстві були заступлені всі три народи (по югосл. фразеольогії се вже не народи (нації), тільки „три племена одного народа“), але Серби мали переважаючу більшість. Далі, всі чільні посади в державі і поза нею обсаджено Сербами, в армії самі сербські генерали, сербська команда, по урядах заведено кирилицю як сербську нац. ознаку. На стару, державну Сербію видавано величезні суми, а „приганські“ краї діставали, так сказатиб, окрушини. Весь державний апарат сцентралізовано в Београді (Білгороді), столиці Сербів, а Загреб і Любляна, столиці Хорватів і Словінців — мали стати звичайними провінціяльними центрами.

Хорвати і Словінці зразу все це ніби виділи і не виділи. Та зчасом невдоволення щораз то зростає. І зачалися протести, нарікання, обвинувачення, випімнення і под. на адресу Сербів. Серби проголосили невдоволених Хорватів і Словінців сепаратистами і ворогами держави. Особливо острим став спір між Хорватами і Сербами. Хорвати мають свої старі державно-правні традиції, в австрійській монархії мали вони досить широку автономію і тому гегемоністичні стремлїння викликали між ними рішучий опір. Найчисленнійша хорватська селянсько-республиканська партія Ст. Радіча, котра при виборах до югосл. конституанти в 1920 р. здобула в Хорватії і Славонії з 93, мандатів 49, проголосила себе єдиною заступницею і речницею хорватського народу (та партія признає самостійність хорв. народу), збойкотувала білгородську конституанту і станула на становищі, що внутрішне уладження держави не повинно ухвалюватися в парляменті звичайним голосуванням, але обопільним пактом-порозумінням всіх трьох народів.

Крім Радічевої партії, котра з власної волі не прийшла до парляменту, вигнано з него 58 комуністів, а перед самим голосуванням над конституцією вийшли з Білгороду ще 28 послів з „Югосл. Клюбу“ (слов. і хорв. народня людова партія) і 11 чл. Нац. Клюбу (Хорвати) так, що при голосуваню над держ. конституцією було в Білгороді з 419 послів лише 298, а сама конституція була принята незначною більшостію голосів. До більшости причинились музулмани в Босні, котрим премієр Пашіч обіцяв викупити за держ. гроші панщизняні привілеї музулманських дідичів („беґів“), котрі то привілеї і так були скасовані.

Таким чином була принята строго централістична „відовденська“ конституція (на Відов-день 1921 р.), котрою хотіли Серби запевнити собі гегемонію на вічні часи.

Але величезна більшість Хорватів і Словінців була проти тої конституції і так зараз таки зачалась боротьба за ревізію її, боротьба против гегемоністичного сербського централізму, а за рівноправність всіх трьох народів.

—ak

*) Розуміється се була лише гарна ідеалістична теорія обрахована на певні політичні тенденції. Крім бажань і звязаних з нею рахунків політичних діячів, не мала та теорія за собою жадного річевого арґументу, народні маси не знали про ту єдність, не відчували її потреби, бо протягом історії ці три народи мало що мали спільного, крім спільної мови Хорватів і Сербів.

РІЖНІ ВІСТИ.

Суд над ґенералами.

В Липську відбувалася судова розправа проти ґенерала Ґальвіца і Макензена, обвинувачених у воєнних надужиттях та жорстокости супроти полонених. Слідство виявило безосновність закидів і ґенералів звільнено від вини і кари.

Заява довіря для Поанкаре.

На засіданню французького сенату ухвалено заяву довіря для Поанкаре.

Допомога Швайцарії для Австрії.

Швайцарський кабінет міністрів ухвалив уділити фінансову допомогу для відбудови Австрії.

Авеноль секретарем Союза Народів.

Члена фінансової французької комісії Авеноля іменовано другим ґенеральним секретарем Союза Народів.

Морґан про позичку для Німеччини.

З Ню Йорку пишуть, що Морґан заявив німецькому конзулеві, що пляни уділення Німеччині позички не мають виглядів на реалізацію, тому, що опінія населення Америки заявляється проти позички. Так само англійська преса домагається, щоби Німеччина раніш виплатила репараційні кошти, а опісля може бути мова про позичку. Зєдинені Держави дипльоматичним шляхом будуть старатися недопустити до окупації Рур і до вибуху нової війни.

Бувший французький міністер в обороні Німеччини.

Бувший французький міністер в кабінеті Міллєрана Франц Марсаль у своїй промові в сенаті став у обороні Німеччини, представляючи її економічний стан, як одну руїну, супроти чого Франція не може вимагати покриття репараційних коштів. На думку Марсаля більшість німецького народу терпить нужду, поносить нечувані тягарі, а інтеліґенція повнить найчорнійшу працю, щоби заробити на хліб. Німеччина доведена до розпуки і окупація Рур викликала би нову світову війну.

Д-р Крамарж про російську еміґрацію.

„Prager Presse“ доносить, що д-р Крамарж у своїй промові в Братиславі заявив, що майбутні відносини між Росією і Чехословаччиною залежатимуть від теперішних відносин Чехів до російських збігців. Крамарж накликає до активної допомоги російській еміґрації.

Смерть чеського дипльомата.

В праській санаторії помер визначний чеський політик Каліна.

З Ірландії.

Райтер доносить з Дебліна: Всі получення з Корк і Лимерик перервані. Столиця зовсім відтята.

Недуга Б. Лоуа.

З Льондону доносять: Бонар Лоу занедужав наслідком перестуди і не кидає помешкання.

Совітська делеґація в Білгороді.

До Білгороду прибула совітська делеґація на чолі з Корешковим, для переговорів з югословянським урядом в справах політичного та економічного характеру.

Румунське право горожанства для мешканців Бесарабії.

Румунський уряд виготовив законопроєкт, в справі признання права горожанства для мешканців Бесарабії, які перебувають на тій території від 1919 р.

Акція фашистів у Італії.

З Риму доносять, що Мусоліні і його уряд працюють над новим пляном відбудови Італії, та реформи адміністрації краю і всі важнійші

становища мають займати тільки фашисти, в звязку з чим 60.000 залізничих урядовців має стратити посаду. Ведеться переговори в справі обєднання фашистів з легіонерами Д'Анунція, який щораз більше схиляється до фашизму.

Німецька делеґація в Букарешті.

До Букарешту прибула німецька делеґація на чолі з Дорнбургом для обміркування виплати румунських довгів для Німеччини.

Конґрес словянського студентства.

В Празі розпочався 16. ц. м. конґрес славянського студентства. Заступлені на ньому всі студентські центральні організації славянських народів. Присутні делеґати білоруського, болгарського, лужицько-сербського, польського, російського, українського, чехо словацького й югославянського студентства. Українське студентство заступлене шістьома делеґатами, а то: Макарушка, Мухин, Нижанківський Степан, Олексюк, Орелецький і Палій.

Дня 17. ц. м. відбулася святочне відкриття конґресу. Довершив його мін. зак. справ ЧСР. д-р Бенеш річевим введенням в програму. Важним моментом в його промові були вказівки що до майбутньої політики славянських народів. Висновком його промови було: зірвати з старим панславізмом, а творити з повоєнних даних нові шляхи до реалізації ідеї примирення славянських народів. І о скільки всі делеґати старалися зрозуміти програму д-ра Бенеша, то напевно уникнуть тертя в часі дальших праць. Витали конґрес посадник м. Праги ректор карлов. університету, ректор техніки, представник мін. освіти Ч. С. Р. та всі делеґації по порядку. Український делеґат студ. Олексюк Тиміш виголосив отсю промову:

Високоповажані Збори! В імени Центрального Союзу Українського студентства Західних Земель України й Еміґрації витаю Вас братнє чесько-словацьке студентство, витаю і Вас представники студентства инших славянських народів.

Ми Українці в тяжкі часи смутку нашого народу приходимо тут. Повна руїна нашої національної культури, сльози наших матерей і сестер, кров наших братів — ось доля України.

В словянській міжусобній боротьбі поміж нашими сусідами і нами і нині — на жаль — як і в давні часи для рішення спору уживається сили меча.

Але ми Українці певні, що славянські спори мусять рішитися не силою меча, бо на меч знайдеться меч сильнійший — ці спори можуть рішитися для обопільного добра лише взаїмним пізнанням, почуттям справедливости, а що найголовнійше взаїмним зрозумінням.

Ми з приємністю відізвалися на заклик братнього чесько-словацького студентства і тим раднійше, що знаємо, що у чесько-словацького студентства за славянськими словами йдуть словянські діла.

Ми певні, що добра воля чесько-словацького студентства одушевить і представників студентства инших славянських народів та дасть успіх працям конґресу в напрямку взаїмного пізнання і зрозуміння для обопільного добра наших народів.

Настрій конґресу наразі не дуже корисний. Чується мимоволі напруження і взаїмне холодне відношення деяких делеґацій. Бачиться його в першу чергу у відношенях делеґацій української до польської і російської. Другу групу непримиримих в опінії становлять Серби і Болгари. Що покажеться в практиці, побачимо з дальших нарад. Ініціятива примирення в руках чесько-словацької делеґації. Польська делеґація намагається як не перехилити настрій на свою користь то бодай ослабити становище чесько-слов. студентства.

Настрій, як сказано, песимістичний. Польська делеґація питомим собі способом старших політиків задемонструвала на зверх „що з ними кооперує і студентство инших національностей (?) в Польщі, які не тільки ведуть академічне співжиття, але і руководяться приязню і привязанням відносно польського студентства".

Ще один маленький епізод — що на початку святочного відкриття конґресу — голова орґаніз. комітету Ляйфер (Чех) несподівано поставив внесення вшанувати повстанням з місць память убитого президента польськ. республики Нарутовіча, що богатьох учасників збентежило. *П. Г.*

Чеська преса про всеславянський студентський конґрес в Празі.

З нагоди відкриття всесловянського студентського конґресу в Празі „Narodni Polityka" пише: „Росіяне, Болгари, Чехи, Серби, Поляки й Українці зїхались сьогодні ля вирішення важних питань, щоби розпочати акцію над зближенням славянських народів. Ми Чехи, можемо бути горді з того, що ініціятива того конґресу вийшла з Праги. Маймо надію, що конґрес принесе бажані успіхи і причиниться до помирення славянських народів.

Ювілей О. Загарова.

Четверговий вечір в Українському Театрі був найкращим мірилом популярности головного режісера — п. О. Загарова. Йшов „Гріх", найкраща драма Винниченка. Прекрасна обсада роль. В головних ролях виступають: Ювілят, п-ні Морська, Бенцаль, Крушельницький, Голіцинська і и. Саля битком набита публикою. Мимо сього, що песа йде вже в цім сезоні по раз третій. Всеж „Гріх", а не инший твір — найбільш надається на це свято. Артисти грають концертово. Кінчається друга дія. Підноситься занавіса. На сцені зявляється Ювілят в окруженню театральної дружини. Теплими щирими словами вітає Ювілята в імени управи театру дир. О. Стадник. Після нього промовляють: п. Петренко від Союза артистів, поет М. Вороний від Драматичної Школи, през. д-р В. Бачинський відчитує привіт політичних вязнів з тюрми при вул. Баторія, від Народнього Комітету промовляє ред. М. Струтинський, від Культурно-освітних Товариств дир. М. Галущинський, від „Союза Українок" п-ні С. Федорцева, від Акад. молоді сту. М. Демянчук, від Придніпрянців проф. І. Шимонович і вкінці від товариства „Українська Бесіда" д-р Ю. Савчак.

Під конець промов — Ювілят спинюється серед повені цвітів і вінків. Артист Краснопера відчитує привітні телеґрами і письма, між якими звертає на себе увагу з гумором написаний привіт артиста Сороки, якого польська влада запроторила до тюрми при вул. Баторого.

У відповідь на привіти Ювілят виголосив довшу промову, в якій підніс щире відношення до нього і до театру з боку галицького громадянства.

Після вистави відбувся в „Народній Гостинниці" скромний комерс, на якому підніс тоаст в честь Ювілята інсп. д-р І. Копач.

НОВИНКИ.

— **Конфіскати.** Попереднє (44) число нашого часопису сконфіскувала польська прокураторія за два місця в рубриці „З польських справ" та три місця в рубриці „Новинки".

— **Пачкують.** Польські часописи доносять, що апровізаційне пачкарство на західньому кордоні Польщі не тільки не припиняється, а змагається з дня на день. Німці побудували над польським кордоном 600 бараків для пограничної сторожі — Поляки ані одного. Польські стражники мешкають по домах селян-пачкарів і пачкують до спілки з ними.

— **Командант поліції станиць убив священика.** Минулого четверга в Рудаві, ярославського повіту, посперечався місцевий командант польської поліції Болеслав Ксьонжек з місцевим польським парохом а в розгарі сварки стрілив до нього з кріса. Раненого священика перевезено до Ярослава, де він небаром помер. Поліціянта Ксьонжека відставлено до окружного суду в Перемишлі, де він має станути перед наглим судом. Місцеві люде приписують причину траґічної події непорозумінням на політичному тлі поміж священиком і жандармом.

— **Сміливі бандити.** На вертаючих дня 21. ц. м. з ярмарку в Глинянах селян Дмитра Іващука, його жінку і одного його крівняка напало з лісу двох узброєних бандитів і з криком „оддай деньґі" кинулися до грабунку. Селяне почали втікати, але бандити почали за ними пальбу, в наслідок якої один в поміж селян убитий на місці, а Дмитро Іващук тяжко ранений. Ограбивши трупа з 110.000 мп. бандити кинулися за втікаючою жінкою убитого і допавши її — знасилували. Характерна тут сміливість бандитів, які доконали нападу підчас полювання, що поблизу відбувалося.

— **Важна проблема сучасної Франції.** Французький „Урядовий денник" оголошує статистику руху населення Франції за перших шість місяців 1922 р. в порівнанню з рухом населення в такімже протязі часу в минулому році. Ця статистика виказує, що в 1922 р. народилося у Франції 396.726 живих дітей на 421.180 дітей народжених в минулому році. В тім же часі було 387.681 покійників на 348.329 покійників з минулого року. В результаті цифра народин зменшилася протягом року більше аніж о 25.000 тоді, коли цифра смертельности зросла о 40.000! Наслідок: надвижка народин, яка в 1921 р. виносила 72.854 впала цього року до неймовірно малого числа 9.045. Цей незавидний стан панує у Франції, яка горить жадобою опанувати Німеччину, якої приріст населення характеризує одна вимовна цифра: на 1000 мешканців Німеччини приростає річно 14 нових горожан.

— **Польські вибори у Східній Галичині і преса світа.** Італійська преса переповнена відомостями і статтями на тему „т. зв. виборів" (як очеркують польську імпрезу італійські публіцисти) в Східній Галичині. Ми одержали вирізки із часописів: „Avanti" „Ill Messagero" і „Corriere diplomatico e consolare", яких змісту не можемо з цензурного огляду подати. Загребський „Обзор" подає в одному з останніх чисел вичерпуючий перегляд голосів англійської і французької преси про питання Східної Галичини.

— **Подорожіння варшавських часописів.** В наслідок катастрофального спадку польської марки і спричиненої тим дорожнечі варшавські часописи піднесли ціну передплати о 100 процент. На жаль ця підвижка не є навіть на короткий час дефінітивною. В звязку з піднесенням цін газетного паперу теперішні ціни будуть піднесені знову двократно.

Та сама доля очевидно жде і львівські часописи.

— **Нова почтова тарифа.** Від 15. грудня ц. р. обовязує в Польщі нова тарифа почтових оплат: Внутрішний оборот: лист мк. 100 тяжший 200; переписний листок 50; друки від 50—100 гр. 50; до 250—100; до 500 гр. 150; до 1000 гр.—200; торговельні папері, товарні пробки і мішані пересилки до 250 гр. 100, до 500—150 мк., до 1000—200 марок.; перекази допущені до 300 000 мк.; найнизша оплата від переказу до 3000 — 50; поручені посилки 100 мк.; зворотний рецепіс — 100 мк.; express — 400; poste-restantente — 50; за доручення вартісного листа і переказу до 50.000—50 мк.; до 150.000 — 100; до 300.000 — 200 мк. реклямації 100. — Закордонний оборот: листи 200 мк, до Чехословаччини, Румунії, Угорщини — 50 мк.; картки — 120 мк.; до Чехословаччини, Румунії і Угорщини — 90 мк.; друки — за кожді 50 гр. — 40 мк.; найменче 200; товарні пробки за кожді 50 гр. 40; найменче 80 мк.; поручені посилки — 200; зворотний рецепіс 200; реклямації — 400 мк.

— **Міжнародня виставка преси в Празі від 12.—19. грудня 1922.** Виставка уладжена в великій салі пасажу „Люцерна". Виставка на перший погляд подобає на „міжнародну" однак коли вглянути у внутр, то робить враження „домашньої". Експоненти хто бажав то урядив свій відділ вдоволяючо. Найбільше місця займає Чехословаччина. В ньому багато відділів зайняли поважнійші друкарські і літографічні фірми в ЧСР. Найімпозантнійше вибивається відділ німецький, який попри Reichsdeutschland і Deutsch Österreich займає належне місце і в инших державах. Дальше ідуть по порядку і Америка і Англія і Франція і Італія і решта світа не виключаючи Японії, Китаю, Індії і инших держав старого і нового світа. Дуже пестро вражає преса РСФСР. при чім і Радянська Україна експонує маленький відділ розуміється в 70% в російській мові. Польща устроїлася не найгірше. Технічно можна сказати та виставка навіть ефектовна. Несовітська Росія має теж свій відділ. Українського відділу н е м а. Не кажеться тим, щоби там української преси не було. Навпаки, по ріжним відділам найдете не менше 100 чисел — але вони „присвоєні" всіми хто хотів і не хотів. В польськім відділі видніє і Громадська Думка і цілий ряд Вістників, Діло, Свобода, Слово, Український Голос, ну і прямо все, що тільки друкується на землях Східної Галичини і північно-західних землях України. В російськім несовітськім відділі повторено те саме що і на польськім відділі хиба з цею ріжницею що він „присвоїв" ще і видання Відня, Берліна і України. Американської української преси не видно...

ОГОЛОШЕННЯ.

За оголошення Редакція не відповідає.

За редакцію відповідає Ол. Кузьма.
З друкарні Спілки „Діло" Львів, Ринок 9,10.